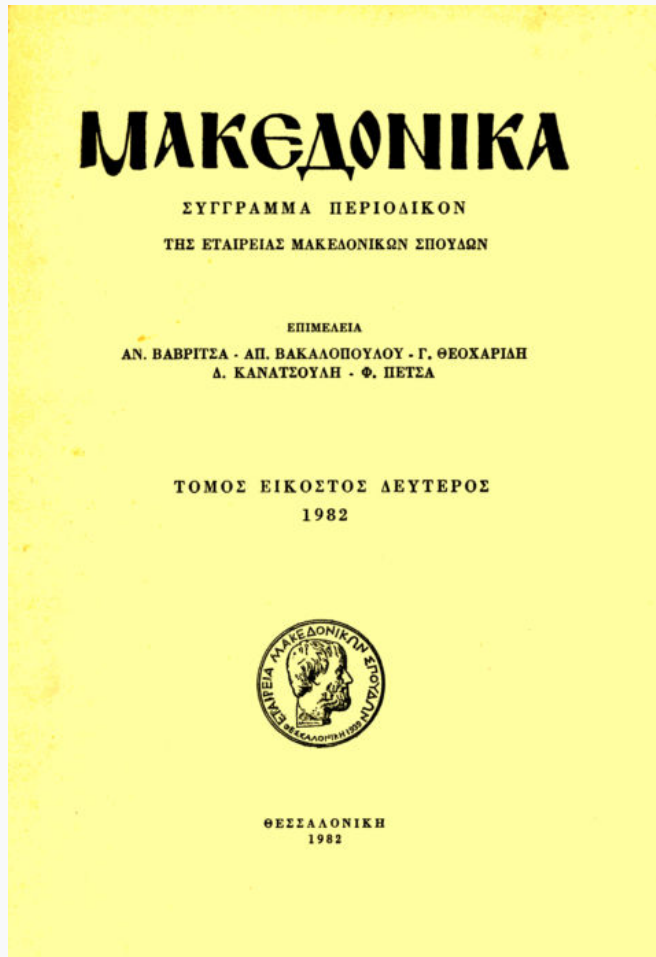

Μακεδονικά

Τόμ. 22, Αρ. 1 (1982)

Αποστόλου Ε. Βακαλοπούλου, Εμμανουήλ Παπάς.
Αρχηγός και υπερασπιστής της Μακεδονίας. Η
ιστορία και το αρχείο της οικογένειάς του

Χρίστος Κ. Αναστασόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.544](https://doi.org/10.12681/makedonika.544)

Copyright © 2014, Χρίστος Κ. Αναστασόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Αναστασόπουλος Χ. Κ. (1982). Αποστόλου Ε. Βακαλοπούλου, Εμμανουήλ Παπάς. Αρχηγός και υπερασπιστής της Μακεδονίας. Η ιστορία και το αρχείο της οικογένειάς του. *Μακεδονικά*, 22(1), 525–526.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.544>

τικότητα τοῦ σ., τὸν καλὸ χειρισμὸ τοῦ δημοτικοῦ λόγου σὲ μιὰν ἐποχὴ ποὺ διαστρεβλῶνεται ἐπικίνδυνα, τὴν ἐξοικειώσῃ του μὲ τὴν ἐρευνητικὴ τῶν πηγῶν. Ἐχομε ἔτσι λοιπὸν μιὰν εὐπρόσδεκτη συμβολὴ στὴ Γραμματολογία μας καὶ στὴν ἱστορία τῶν ἰδεῶν μὲ τὴν ἀποκάλυψη μιᾶς παραμελημένης πτυχῆς τῆς ἱστορίας τῆς παιδείας μας ποὺ συνιστᾷ ἡ ἀναγεννητικὴ αὐτὴ περίοδος τοῦ προ-διαφωτισμοῦ.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ἄποστολόλου Ε. Βακαλοπούλου, Ἑμμανουὴλ Παπάς. Ἀρχηγὸς καὶ ὑπερασπιστὴς τῆς Μακεδονίας. Ἡ ἱστορία καὶ τὸ ἀρχεῖο τῆς οἰκογένειάς του, Θεσσαλονικὴ 1981, 8ο, σελ. 268.

Ἐπειτα ἀπὸ τὰ εὐρήματα στὴ Βεργίνα, ἀλλὰ καὶ στὸ Δίς, στὴν Πέλλα, στὴ Σίνδο καὶ ἄλλου, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κόσμου στρέφεται ὅλο καὶ περισσότερο πρὸς τὴν ἀρχαία Μακεδονία, ὅπου δεσπάζουν οἱ μορφές τοῦ Φιλίππου Β' καὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου' παίρνοντας ἀπὸ τότε οἱ Μακεδόνες στὰ χέρια τους τὶς τύχες τοῦ ἑλληνισμοῦ, σφράγισαν διαδοχικὰ τὴν ἱστορία του σ' ὅλες τὶς περιόδους τῆς. Δὲ λησμονοῦμε τὴν προσφορὰ τῶν Μακεδόνων κατὰ τοὺς ἑλληνιστικὸς χρόνους καὶ τὴ σωτήρια δρᾶση τους κατὰ τὴ βυζαντινὴ περίοδο, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξαν μικρότερης σημασίας καὶ ἀξίας οἱ ἀγῶνες τους καὶ ἀργότερα, ὅταν, ὑπόδουλοι καὶ αὐτοί, προμαχοῦσαν γιὰ νὰ σωθοῦμε ἀπὸ τόσους κινδύνους, ὥσπου συντέλεσαν στὴν ἀπελευθέρωση καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀκριτικοῦ μας χώρου καὶ στὴ γοργότερη ἀξιοποίηση τὸν ἔπειτα ἀπὸ τὸ 1912. Ὅταν ἄρχισε ἡ ἐπανάσταση τοῦ 1821, ἀπάντησαν μὲ τὸ «παρὼν» πρῶτοι καὶ οἱ Μακεδόνες καὶ προσέφεραν μεγάλες θυσίες στὸ βωμὸ τῆς Ἐλευθερίας. Ἡ μορφή τοῦ Ἑμ. Παπᾶ δεσπάζει τὸ 1821. Κατὰ τὸ μακεδονικὸ ἀγῶνα ἀργότερα ἔδρασαν μὲ τὴ βοήθεια καὶ Ἑλλήνων τοῦ Νότου οἱ Μακεδόνες καὶ ἀποσόβησαν ἐθνικοὺς κινδύνους. Ὁρατοὶ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀγῶνες, περιμένουν τὸν ἀξιο ἱστορικὸ, ποὺ θὰ στηριχθεῖ στὸ πλοῦσιο ὑλικό, ἀλλὰ καὶ στὶς ζωντανές μνημες, γιὰ νὰ τοὺς παρουσιάσει μὲ μιὰ συνθετικὴ, τεκμηριωμένη καὶ ὀλοκληρωμένη ἱστορία. Τώρα σταματᾷ στὸ ἔργο, ποὺ μᾶς χάρισε ἔπειτα ἀπὸ ἐπιπλέονες ἔρευνες καὶ μελέτες ὁ ἱστορικὸς καὶ τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ, ὁ καθηγητὴς κ. Ἄπ. Ε. Βακαλόπουλος. Τὸ περιεχόμενό του πρέπει νὰ ἐνδιαφέρει κάθε Ἑλληνα, ἀλλὰ πιὸ πολὺ τοὺς Μακεδόνες καὶ τοὺς κατοίκους τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου ἔδρασε ὁ Ἑμ. Παπάς.

Τὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀρχείου προέρχονται ἀπὸ τὸν Ἑμ. Παπᾶ καὶ τὰ παιδιά του, ἀπὸ τὸν Δ. Ὑψηλάντη, ἀπὸ Ὑδραίους, κατοίκους τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τὰ πιὸ πολλὰ ἀπὸ κληρικοὺς τοῦ Ἄγ. Ὁρους ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλους Ἑλληνες. Ἡ ἀμεσότητα τῶν ἐπιστολογράφων μὲ τὰ φοβερά γεγονότα δημιουργεῖ ἐπιβλητικὴ ἀτμόσφαιρα, ὅπου βαραίνει ἡ σκιά τοῦ θανάτου, ἀλλὰ τὴν ἀντιμάχονται ἡ πίστη, ὁ πόθος καὶ ὁ ἀγῶνας γιὰ τὴν ἐλευθερία. Οἱ καιροὶ ἀνάγκασαν καὶ τοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους νὰ προσέχουν καὶ νὰ συμπεριφέρονται μὲ σοβαρότητα.

Μὲ τὰ σπάνια προτερήματα καὶ τὶς θυσίες του ὁ Ἑμ. Παπᾶς ἐπιβλήθηκε σ' ὅλους ἀπόλυτα, ὅπως δείχνει ὁ μέχρι λατρείας θαυμασμός, ποὺ ἀποπνέουν ὅλα τὰ ἔγγραφα. Κι ὁ ἴδιος δὲν ἤξερε πολλὰ γράμματα, ἀλλὰ πρόκοψε χάριτι στὶς σπάνιες ἀρετές του κι ὁ ἐνθερμος πατριωτισμὸς τοῦ ὑπάγρουσε νὰ θυσιάσει τὰ πάντα γιὰ τὴν πατρίδα. Ἡ πολεμικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ οἱ ἄλλες ἀρετές τῶν ἐπιστολογράφων μᾶς κάνουν νὰ παραβλέπουμε

τίς ἀδυναμίες τοῦ ἀρχαῖσμου τῆς γλώσσας σ' αὐτὰ τὰ κείμενα.

Τέτοιο ὑλικό, πού βρίσκεται σέ διάφορα ἀρχαία καί ἄλλου, μέ κίνδυνο μάλιστα νά καταστραφεῖ, εἶναι ἔθνικό κεφάλαιο καί δέν ἀρκεῖ ὁ ζήλος τῶν λίγων ἐρευνητῶν γιά τήν ἀξιοποίησή του· χρειάζεται καί ἡ συμπαράσταση τῆς Πολιτείας μέ μιᾶ συντονισμένη προσπάθεια, γιά τήν προστασία αὐτοῦ τοῦ ὑλικοῦ, καί ἡ παροχή διευκολύνσεων σέ ἀξιόους ἐπιστήμονες, πού δέ μᾶς λείπουν. Τά κενά τῶν ἱστοριῶν μας θά συμπληρώνονται ἀπό πρῶτο χερί μέ τήν ὕλη αὐτῶν τῶν ἀρχείων καί θά γίνονται καί ἄλλες διορθώσεις.

Ὅσο γιά τόν κ. Βακαλόπουλο, πού συνεχίζει ἀκαταπόνητος ἕνα τεράστιο ἔργο, δέχεται καί σ' αὐτή τήν ἐργασία τίς γνωστές ἀρετές του. Μέ τήν πανοπλία τῆς καταρτίσεώς του ἐξιχνιάζει τὸ καθετί μέ τῆ μεγαλύτερη ὑπομονή καί προσοχή, προσεγγίζοντάς το πρῶτα ἀπ' ὅλα μέ ἀγάπη· γι' αὐτό καί τὸ κάνει αἶμα καί πνοή του καί τὸ παρουσιάζει μέ τόση ἀνέση καί μέ τὸν πιὸ εὐχάριστο τρόπο. Θετικός καί πλήρης στίς τεκμηριώσεις του δέν παραλείπει τίποτα τὸ οὐσιαστικό, οὔτε προσθέτει κάτι, πού δέ θά πείραζε, ἂν τὸ παρέλειπε. Κλασικὸς στούς ἐκφραστικούς τρόπους του θέλγει μέ τήν ἀκρίβεια καί τὴ σαφήνειά του, μέ τῆ ζωντάνια καί τίς κινήσεις του πάντοτε στό ἴδιο ὑψηλό ἐπίπεδο. Μᾶς πείθει γιά ὅλα, γιατί, πλησιάζοντας πρόσωπα καί πράγματα μέ τόση ἀγάπη, ἀφήνει καί μᾶς μιλοῦν τὰ ἴδια γιά τήν πραγματικὴ κατάσασή τους. Πρόκειται γιά μιᾶ ἀντικαμμενικὴ θεώρηση, πού δέν ἐπιρρέζεται ἀπὸ ἰδεολογικὲς προκαταλήψεις ἢ μεθοδολογικὲς ἀδυναμίες. Χαίρεται ὁ ἴδιος τὴ δουλειά του καί μεταδίδει αὐτὴ τῆ χαρὰ καί στὸν ἀναγνώστη· καί ἐνῶ ἀναστρέφεται στό παρελθόν, ἔχουμε τὴν αἴσθησι, ὅτι κινουμαστε σ' ἕνα παρὼν ὀλοζώντανο καί στρέφουμε τὰ βλέμματά μας πρὸς τὸ μέλλον μ' αἰσιοδοξία.

Τέλος, βλέπει σ' ὅλα τὰ ἔργα του τὸν ἐπιστήμονα, πού ἔχει διαμάσει καί χωνένει τὸ ὑλικό του καί γι' αὐτὸ ἰσοροπεῖ μέ τήν ἴδια τελειότητα τὸ περιεχόμενο καί ἡ διατύπωσή του.

ΧΡΙΣΤΟΣ Κ. ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Κί τ ο υ Μ α κ ρ ῆ, Βήματα, ἔκδ. Κέδρος, Ἀθήνα 1979, σελ. 432.

Τὰ «Βήματα» τοῦ Κ. Μακρῆ δέν εἶναι μιᾶ πρωτοδημοσιευμένη δουλειά. Εἶναι μιᾶ ἐπανεκδόση ἄρθρων πού ὁ μελετητῆς τους ἔχει ἤδη δημοσιεύσει σέ ἐφημερίδες καί περιοδικά, κύρια ὅμως στήν ἐφημερίδα «Βήμα». Στὴ συλλογὴ αὐτῆ τῶν 90 ἄρθρων (τὸ πρῶτο δημοσιεύεται τὸ 1948 καί τὸ τελευταῖο τὸ 1978) ὁ Κ. Μακρῆς προσπαθεῖ νά ἐμβαθύνει στὰ προβλήματα πού θέτει ἡ μελέτη τῆς λαϊκῆς μας τέχνης καί, γενικότερα, τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ. Τὸ ἔργο τοῦτο εἶναι ἔργο μιᾶς ζωῆς, καθὼς συμβαδίζει μέ τίς προσπάθειες τοῦ ἴδιου τοῦ ἐρευνητῆ νά συλλέξει τὸ ὑλικό του—ἢ καλύτερα νά τὸ περισώσει—, νά τὸ γνωρίσει, νά ἐντοπίσει τὰ προβλήματά του καί νά προχωρήσει τελικὰ στήν προσπάθειά του νά βρεῖ τὴ λύση τους. Προσπάθεια ξεχωριστή, ἂν λάβουμε ὑπόψη ὅτι ἡ μελέτη τῆς λαϊκῆς τέχνης εἶχε μείνει ἀρκετὸ καιρὸ παραμελημένη καί μόνο πρόσφατα θά μπορούσε νά λεχθεῖ ὅτι μπῆκαν οἱ βάσεις πού θά τῆ βοηθήσουν νά ξεφυγεῖ ἀπὸ τὸν ἐρασιτεχνισμό καί νά γίνε ἐπιστήμη. Ὁ Κ. Μακρῆς, μέ τήν πολυτιμὴ του πείρα, συνέλεξε μέσα ἀπὸ τὴν καθημερινὴ του ἐπαφὴ τὸ ὑλικό τῆς ἐρευνᾶς του καί ἀναζήτησε τοὺς δημιουργοὺς του μέ τῆ συνεχή του ἐνασχόληση μέ τὰ δημιουργήματα τοῦ λαικοῦ μας πολιτισμοῦ καί τοὺς ἐκφραστὲς του, ἀλλὰ κύρια μέ τὴν ἀγάπη καί τὸ σεβασμὸ πού τὰ ἀντιμετωπίζει. Καί δέ θά ἦταν ὑπερβολὴ νά λεχθεῖ ὅτι εἶναι ἀπὸ τοὺς πρῶτους, μαζὶ μέ τὴν Ἀγγελικὴ Χατζημιχα-